

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

УДК 379.5:37.035.6

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ – СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ (соціально-економічні аспекти)

**О.В. Гаращук, доктор економічних наук, професор,
Державна інспекція навчальних закладів України.
В.І. Куценко, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»**

© Гаращук О.В., 2016.

© Куценко В.І., 2016.

Стаття отримана редакцією 06.09.2016 р.

Україні випала роль міняти світ.

Б. Гаврилишин

Освіта без виховання – це тіло без душі

Г. Ващенко

Вступ. В умовах постіндустріального, інформаційного суспільства майбутнє країни визначається не сировинними ресурсами і не лише інтелектуальним потенціалом, рівнем розвитку науки, високих технологій, але й патріотизмом громадян країни. Як засвідчує світовий досвід, саме висококваліфіковані фахівці, патріоти своєї країни, підготовку яких здійснюють перш за все вищі навчальні заклади, забезпечують соціально-економічний розвиток, добробут населення. Патріотизм (від «patris») – слово грецького походження, що в перекладі означає «батьківщина», «вітчизна». До речі, вперше воно з'явилося в період Великої французької революції (1788–1793 рр.). Патріотами себе називали борці за народ, захисники республіки. Іншими словами, патріотизм – це соціально-історичне явище, це відповідальність за народ, це найвище моральне почуття. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «патріотизм» визначається як «любов до Батьківщини, до свого народу», а «патріот» як той, «хто любить свою Батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» [2].

Нині в Україні, на жаль, патріотичне виховання не відповідає реальним потребам. Це підтверджує багато фактів. Зокрема, за даними Центру Разумкова, серед молоді у віці 18–29 років показник готовності до еміграції перевищує 50%, у віці 30–39 років – 42%. Серед студентської молоді кількість тих, хто виїжджає на навчання в інші країни, значно перевищує кількість тих, хто приїжджає на навчання в Україну. Це свідчить про те, що та частина населення, від якої залежить майбутнє України, допускає для себе можливість еміграції [15].

У таких умовах україн важливо, щоб національно-патріотичне виховання в Україні стало складовою національної безпеки. Адже саме високий рівень патріотизму населення здатний забезпечити соціально-економічну стабільність та гідне місце країни в цивілізованому світі. Це й обумовлює актуальність теми дослідження.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми патріотичного виховання не залишилися поза увагою багатьох дослідників. Достатньо зазначити, що першооснови патріотизму були закладені ще в легендах, міфах, народних піснях. Феноменом патріотизму в Україні можна назвати виховання, яке було характерним для запорізьких козаків. На сучасному етапі розвитку суспільства значна увага патріотичному вихованню приділена в роботах А. Абрамова, А. Балашова, Б. Бенедіктова, В. Болотова, В. Гаврилюка, М. Єшеєва, А. Казакова, А. Кенсіна, П. Кононенка, Л. Крицької, В. Кузя, Х. Лавіна, В. Маленкова, В. Мукомеля, Р. Немова, В. Полюшкевича, Ю. Руденка, А. Саніної, Н. Смірнкової, Е. Стауба, І. Харламова, Р. Шатца, П. Щербаня, І. Ярмакєєва та багатьох інших.

Відомі педагоги К. Ушинський, В. Сухомлинський цій проблемі приділяли особливо велику увагу. Так, К. Ушинський вважав, що основним завданням молоді є виховання на засадах патріотизму. Воно (виховання), на його думку, має бути національним, ґрунтуватися на народних засадах, інтелектуальному і трудовому досвіді народу, його культурі та духовності [14].

Близьким до цього було і визначення патріотичного виховання, на якому наполягав В. Сухомлинський. Він стверджував, що його доцільно здійснювати на загальнолюдських і національних цінностях, зокрема таких, як любов до рідної землі, до Батьківщини, до рідної мови, до праці на благо свого народу [12].

Проблеми патріотичного виховання і В. Сухомлинський і К. Ушинський пов'язували з вихованням у молоді готовності до активної праці, до поліпшення соціально-економічного стану в країні. Проте в більшості опублікованих робіт ще недостатньо уваги приділено системності в патріотичному вихованні на всіх рівнях освітнього процесу, подоланню факторів, які негативно впливають на забезпечення конструктивного виховання патріотизму. В опублікованих дослідженнях поза увагою залишаються питання соціально-економічних аспектів патріотичного виховання.

Мета та завдання статті. Метою є аналіз та оцінка стану патріотичного виховання серед української молоді й обґрунтування парадигми його подальшого розвитку як соціально-економічного імперативу.

Основний матеріал і результати. Нинішня соціально-економічна ситуація в Україні передбачає необхідність посилення виховання перш за все серед молоді тих ідеалів та норм соціальної поведінки, які сприяли б формуванню відповідального ставлення кожної молодої людини до своїх громадських обов'язків, стимулювали б відчуття причетності до подолання соціально-економічних негараздів, до оновлення України й сприяли б підвищенню її конкурентоспроможності. Адже наразі наша країна за показником конкурентоспроможності має досить низький рівень (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка показника рейтингу міжнародної конкурентоспроможності
(індекс конкурентоспроможності)**

Країна	2005 р.	2007 р.	2009 р.	2011 р.	2013 р.	2015 р.
Україна	84	73	72	82	73	76
Казахстан	61	61	66	72	51	50
Росія	75	58	51	66	67	53
Латвія	44	45	54	64	55	42
Литва	43	38	44	44	45	41
Естонія	-	27	32	33	34	30

Джерело: [18].

Як видно з табл. 1, серед вищеназаних країн Україна має найнижчий індекс конкурентоспроможності. Низькими продовжують залишатись і основні показники соціально-економічного розвитку нашої країни (табл. 2).

Таблиця 2

Основні соціально-економічні показники України, 2015 р. до 2014 р., %

Країна	Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Промислова продукція	Продукція сільського господарства	Інвестиції в основний капітал
Україна	92,8	86,6	95,2	94,0
Білорусь	96,1	93,4	97,2	84,8

Джерело: [7].

Дані таблиці 2 свідчать про подальше зниження вищезазначених показників (ВВП, обсяг промислової продукції, сільського господарства та інвестицій в основний капітал), які в переважній більшості є значно нижчими, ніж навіть у сусідній Білорусії.

У такій економічній і соціальній ситуації в Україні надзвичайно актуальною залишається проблема розроблення парадигми національно-патріотичного виховання. Як свідчить статистика, останнім часом становище молоді в українському суспільстві різко погіршилося, знизилась адаптаційні можливості соціуму, освіти, посилюються негативні тенденції в міжнародних відносинах. Як уже зазначалося вище, значна частина випускників українських вишів їде навчатися і працювати до інших країн, тим самим поповнюючи не лише інтелектуальний, але й економічний потенціал країни, куди виїжджає. Експерти стверджують, що кожний прибулий, скажімо, до США висококваліфікований фахівець збагачує цю країну на 20 – 28 тис. доларів США. Зрозуміло, що в нинішніх умовах патріотичним вихованням має бути охоплено все населення країни, в першу чергу це мають бути діти, підлітки, молодь. Фахівці стверджують, що патріотизм є суттєвим показником розвитку особистості. Ознакою патріотичної поведінки людини, як стверджують експерти, є відсутність при цьому в неї матеріальних мотивів. А це пов'язано з духовністю особи, зі знаннями, якими володіє та чи інша молода людина.

Тому вкрай важливою умовою виховання особистості патріота є організація активної діяльності щодо поповнення нею своїх знань. На успішність виховання патріотизму в навчальному закладі, на думку А. Петровського, впливають такі чинники:

- особистісні, тобто ті, що визначаються структурою особистості людини – це інтереси людини, її світогляд, її відношення до суспільства;
- внутрішні, які визначають структуру потреби людини. До них автор відносить об'єктивно пізнавальні соціальні бажання приносити користь суспільству, досягнути високого рівня суспільних цінностей;
- зовнішні чинники визначаються структурою суспільних умов життєдіяльності людини. До зовнішніх чинників А. Петровський відносить ті вимоги, що ставляться суспільством до своїх членів, певні очікування – об'єктивні умови діяльності, наявне оточуюче людину середовище [3].

Патріотизм – це, як зазначалося вище, перш за все любов до Батьківщини, до своєї країни. Для досягнення цього у навчальних закладах, у першу чергу у вишах, необхідно забезпечити процес озброєння студентів знаннями, націленими на усвідомлення й оволодіння основними поняттями, пов'язаними з вихованням патріотизму, формуванням відповідної доказової бази.

Розвиток інтелектуальних здібностей людини – важливої складової патріотичного виховання – пов'язаний з формуванням почуття як вищого рівня переживання. А це значить, що інформація, яка подається молоді, має підбиратися таким чином, щоб вона зумовлювала появу певних емоцій і почуттів.

Основними складовими патріотичного виховання є формування: почуття гордості за успіхи держави та болю за її невдачі; поваги до історії, культури, традицій, вірувань, менталітету; захоплення героїчними подвигами минулого й сучасності; любові до рідної природи та рідної мови, шанування звичаїв, обрядів; неповаги до всього антиукраїнського, почуття національної гідності тощо. Аналіз традиційної освітньої парадигми, направленої на патріотичне виховання, передачу знань, умінь і навиків, які сприяють вихованню любові до своєї країни, дає підставу стверджувати про необхідність подальшого удосконалення існуючої парадигми.

Наразі фахівці виділяють щонайменше три різновиди патріотизму:

- етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо. Цей вид патріотизму зумовлений природою як почуття видової ознаки народу, є природженим і розвивається повноцінно, якщо дитина зростає у національно орієнтованій сім'ї, навчається в українському дитсадку, в українській загальноосвітній школі, вищому навчальному закладі, де значну увагу приділено вивченню історії українського народу, української мови й літератури, українського мистецтва, народних традицій, звичаїв;
- територіальний патріотизм, що формується на любові до того місця на землі, де людина народилася;
- державний патріотизм, який ґрунтується на остаточній меті нації – побудові власної держави, державному світогляді та державному почутті. Це вищий патріотизм, що базується на державній ідеології та пов'язаний з громадянськістю [13].

У цьому контексті забезпечення патріотичного виховання в навчальному процесі передбачає наявність відповідного змісту освіти, який відображає засвоєння основ наук, що сприяє формуванню

в кожній молодій людині в процесі навчально-виховної діяльності почуття гордості за свою державу. Це у свою чергу потребує сумлінного виконання кожним своїх обов'язків у навчанні, уміння творчо працювати. Цьому має сприяти й досвід інших країн, у тому числі дотримання вимог класичної педагогіки, що виходить з ідей Джона Локка, яка свого часу була підхоплена та розвинута Я. Каменським. Із цієї концепції випливає, що дитина – це «чиста дошка», на якій учитель може писати будь-які «письмена», узгоджуючи це лише із законами асоціацій, а після робіт І. Сеченова, І. Павлова – й умовними рефлексами. Не кращою є ситуація і стосовно програмованого навчання, заснованого на наданні людині якості якогось «чорного ящика», принцип роботи якого невідомий.

Як зазначається в Концепції громадянського виховання особистості, патріотичне виховання – це формування гармонійної, розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими та духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю та ініціативністю [5]. На забезпечення цього й має бути направлена діяльність навчальних закладів. Разом із тим слід зазначити, що успіхів досягають там, де існує координація, взаємозв'язок і наступність між основними ланками системи патріотичного виховання – родиною, дошкільними навчальними закладами, загальноосвітньою школою й вищими, де структура процесу патріотичного виховання передбачає необхідність дотримання чітко поставлених цілей і завдань, змісту, закономірностей і протиріч, принципів, методів і форм його реалізації; коли всі елементи процесу патріотичного виховання студентів є взаємозалежними, взаємообумовленими і являють собою цілісний соціально-педагогічний процес [1].

В умовах навчально-виховного процесу розвиток патріотизму досягається шляхом усвідомлення його необхідності, що відбувається в умовах соціальної диференціації суспільства, девальвації духовно-моральних цінностей, зниження впливу на формування патріотизму таких чинників, як українська освіта, культура, мистецтво тощо. Завдання виховання патріотизму, скажімо, у студентів вищих навчальних закладів актуалізує розроблення надійного інструментарію підвищення ефективності патріотичного виховання. Останній має включати: заохочення, зміцнення почуття власної гідності, змагання тощо. І це потрібно здійснювати на всіх етапах навчального процесу. Разом із тим патріотичне виховання, що здійснюється в процесі навчання, має доповнюватись і в суспільному житті в цілому. Тобто виховання, здійснюване в навчальному закладі, буде успішним, якщо й державне та суспільне життя пронизано патріотизмом. Особливо це важливо забезпечити в Україні нині, коли маємо зміну структур влади, політичних орієнтирів, розбалансовану економіку, правову нестабільність тощо. У цих умовах гострими, такими, що потребують негайного розв'язання, є проблеми, пов'язані з формуванням цілей патріотичної поведінки молоді, управління мотивацією патріотичної поведінки, установленням прийнятних меж патріотичної поведінки тощо.

Реалізації цього в нинішніх умовах України сприяє створена відповідна нормативно-правова база, зокрема: Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства [6]; Указ Президента України «Про заходи щодо подальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді» [10]. Патріотичному вихованню молоді сприяють й інші правові акти, зокрема Постанова Верховної Ради України «Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави в сферах національного свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку» [9]. На забезпечення цілеспрямованої, комплексної, взаємоузгодженої за часом, ресурсами та результатами діяльності органів державної влади спрямований і проект Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013 – 2017 роки [11].

У Концепції національно-патріотичного виховання зазначається, що основою виховання молоді є виховання патріота України, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати й цивілізовано відстоювати свої громадянські права, виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянин, професіонал.

Виходячи із цього, можна з упевненістю сказати, що патріотизм – це один з інструментів подальшого формування державної ідентичності, що містить знання про державу, її історію, сучасність і перспективність; емоційне ставлення до держави (емоційно-оціночний елемент); ідеальні уявлення про норми та цінності, що розділяються всіма громадянами держави й мають для держави та її громадян значимість (нормативно-ціннісний елемент); дії, у яких проявляються ті чи інші

установки, пов'язані зі сприйняттям свого місця в державі (поведінковий елемент) [8].

Патріотизм виховується і власним прикладом державних мужів, політичної та економічної еліти. В Україні, на жаль, цього у багатьох випадках не спостерігається. Для нинішньої української еліти не притаманний принцип «Спочатку думай про Батьківщину, а потім про себе». Адже українські можновладці, переконуючи в необхідності патріотичного виховання молодого покоління, не згадують про те, що їхні діти отримують освіти в інших країнах, мають уже там маєтки, які для них придбали батьки за кошти, як правило, пересічних громадян – платників податків. Тож не дивно, що в Україні ні Національна програма патріотичного виховання громадян, ні інші відповідні нормативні документи не виконуються, спостерігається руйнація системи патріотичного виховання, сформованої десятками років. Нерідко навіть серед керівників держави можна спостерігати зневажливе ставлення до власної країни, її мови, історії, до героїв, які її творили.

Водночас слід зазначити, що патріотичне виховання – це активна праця на благо країни, направлена на піднесення України до рівня високорозвинених світових держав, що вимагає активної творчості всього народу. Саме цього і потребує нинішнє соціально-економічне становище країни, вимагає від кожного громадянина готовності зміцнювати економіку нашої країни.

Остання, на думку фахівців, включає:

- любов до України, історичного й самобутнього образу свого народу;
- віру в духовну силу народу та його призначення;
- силу волі й відповідальність за те, щоб народ України посів почесне місце в цивілізованому світі;
- вміння осмислювати історію, культуру, мистецтво, цінності, мораль, звичаї, обряди, символіку свого народу, нації, рідного краю;
- систему вчинків, що є наслідком любові до Батьківщини, віри, відповідальності, осмислення готовності до свідомого служіння інтересам України [16].

У сучасних умовах у процесі патріотичного виховання важко створити в суспільстві клімат довіри, згоди, компромісу, соціального оптимізму – важливих складових патріотичного виховання. Тому в кожному навчальному закладі необхідно сприяти становленню національної свідомості, належності до рідної землі, до свого народу. Цьому має сприяти:

- оволодіння та використання рідної мови;
- дотримання родинних звичаїв, традицій, загальноприйнятих норм поведінки;
- засвоєння національного фольклору, мистецтва тощо.

Патріотичному вихованню сприяє й активна творча діяльність молоді, спрямована на розбудову української держави, продовження героїчних, у тому числі трудових, подвигів минулого, установлення тісних контактів з іншими країнами. Це підтверджує й досвід багатьох високорозвинених країн, які для культивування кращих рис вітчизняної ментальності, установлення дружніх партнерських відносин створюють навчальні заклади за кордоном. Одним із їх основних завдань є просування патріотичних цінностей своєї країни за її межами. Приміром, у США* діють у цьому контексті American Studies, у Канаді – Canadian Studies, які останнім часом з'явилися і в Україні [17].

Статистика свідчить, що країни, де досить розвинутим є почуття патріотизму, досягають значних успіхів в економічному розвитку (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання «Наскільки Ви пишастесь тим, що Ви громадянин ... (національність), у відсотках від опитаних

Запитання	Китай	Сінгапур	США
Дуже пишастесь	22,2	48,4	56,1
Пишастесь	56,4	40,9	30,6
Не дуже пишастесь	8,5	9,1	6,8
Зовсім не пишастесь	0	0,1	3,8
Я не громадянин	0,7	1,4	1,4
Відсутня відповідь	12,2	0	0
Не знаю	0	0	0

Джерело: [19].

Дані табл. 3 свідчать, що у США й у Республіці Сінгапур здійснюється ефективна національна

* У США активно застосовується і давно діє розвинута система громадянської освіти

політика у сфері державного будівництва і громадянської свободи. Громадяни Китаю, США та Сінгапуру бачать себе частиною національної спільноти.

Висновки. Отже, патріотичне виховання молоді – це систематична та цілеспрямована діяльність суб'єктів навчального процесу з формування в неї високої патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Батьківщині, готовності до виконання громадянського обов'язку і конституційних вимог щодо захисту інтересів Вітчизни.

Головні постулати патріотичного виховання молоді в Україні мають бути направлені на розв'язання актуальних проблем формування толерантності, розвиток громадянського суспільства, підвищення відповідальності громадян за свою країну, на культивування особливого емоційного зв'язку громадян з державою, на забезпечення пріоритету державних інтересів над інтересами суспільства та індивідуальними потребами.

Головним завданням українських навчальних закладів має стати виховання державотворчого громадянина – патріота своєї держави. Нині для України це є надзвичайно важливим. Адже, як зазначає М. Галушинський, лише народ «з розвинутими громадянськими чеснотами» здатний відстояти свою незалежність і незалежність своєї країни [4].

Для подальшого посилення патріотичного виховання молоді, передусім у студентських аудиторіях, необхідно постійно вдосконалювати його нормативно-правову базу, посилювати інформаційно-пропагандистське забезпечення шляхом відповідного спрямування програм радіомовлення та телебачення, матеріалів друкованих засобів масової інформації. Світовий досвід свідчить, що в умовах становлення держави патріотичному вихованню молоді має бути надано пріоритетну роль. Засоби масової інформації мають формувати в українському суспільстві духовно-моральні та соціальні цінності, які сприяли б вихованню патріота Української Держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини / Г. Ващенко. – Лондон, 1957. – С. 22.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В. Т. Бусел. – К. : Перун, 2005. – 1728 с.
3. Возрастная и педагогическая психология: учебное пособие для студентов педагогических институтов / под ред. А. В. Петровского. – М., 1973. – С. 181–183.
4. Галушинський М. Національне виховання / М. Галушинський. – Львів, 1920. – 30 с.
5. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6(72), червень. – 6 с.
6. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: portal.rada.gov.ua/rada.
7. Основные социально-экономические показатели стран содружества в 2015 году // Общество и экономика. – 2016. – № 4. – С. 119–121.
8. Пресс-выпуск Левада-центра от 27.05.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.levada.ru/print/27.05.2014/poomena-ponyatii-patriotizm-v-Rossii>
9. Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національно свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку: Постанова Верховної Ради України [електронний ресурс]. – Режим доступу: portal.rada.gov.ua/rada.
10. Про заходи щодо подальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді: розпорядження Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: portal.rada.gov.ua/rada.
11. Проект Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: portal.rada.gov.ua/rada.
12. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: у 5 т. – К., 1977. – Т. 3. – С. 9–282.
13. Теоретичні основи педагогіки. Курс лекцій: підручник для студентів / за ред. О. Вишневецького. – Дрогобич: Відродження, 2001. – 268 с.
14. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори: у 2 т. – К., 1983. – Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки. – С. 43–103.
15. Чи вважаєте Ви себе патріотом України? Центр Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.org.ukr/poll/poll_id-?
16. Чорна К. І. Зміст патріотичного виховання школярів в умовах державотворчого процесу в Україні / К. І. Чорна // Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах: матеріали звітної науково-практичної конференції. – К., 1999. – С. 12–14.
17. Чупрій Л. В. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи / Л. В. Чупрій // Агентство стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sd.net.ua/2009/u/05/patriotichne_vikhvannga_v_ukran_ctun_perspektini.html.
18. World Economic Forum Global Competitiveness Report, Geneva, Switzerland.

19. World Value Survey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldvaluessurvey.org/wwsjsp>

REFERENCES:

1. Vashchenko H. (1957), *Vykhovannya lyubovi do Batkivshchyny* [Education for a love for the Motherland], London, UK.
2. main ed. Busel V.T. (2005), *Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrainskoyi movy: 250000 sliv i slovospoluchen* [Great Dictionary of Modern Ukrainian: 250000 words and phrases], Perun, Kyiv, Ukraine.
3. ed. Petrovsky A.V. (1973) *Vozrastnaya i pedagogicheskaya tekhnologiya: uchebnoye posobiye dlya studentov pedagogicheskikh institutov* [Age and educational technology: a textbook for students of pedagogical institutes], Moscow, USSR.
4. Halushchynsky M. (1920) *Natsionalne vykhovannya* [National education], Lviv, Ukraine.
5. (2000), «The concept of civil education of the individual in the development of the Ukrainian state», *Pedahohichna hazeta*, no. 4, p. 6.
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (1998), «The national program of patriotic education of citizens, promoting healthy lifestyles, strengthening of spiritual and moral foundations of society», available at: portal.rada.gov.ua/rada (Accessed 18 August 2016).
7. (2016), «The main socio-economic indicators of the CIS countries in 2015», *Obshchestvo i ekonomika [Society and economics]*, vol. 4, P. 119 – 121.
8. Levada Center Press release from 05.27.2014, available at: <http://www.levada.ru/print/27.05.2014/poomena-ponyatii-patriotizm-v-Rossii> (Accessed 18 August 2016).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «Measures Cabinet of Ministers of Ukraine on protection of national interests in the national conscious and patriotic education of the younger generation and to ensure its development», available at: portal.rada.gov.ua/rada (Accessed 18 August 2016).
10. President of Ukraine (2001), Orders of the President of Ukraine «On measures to further improve the system of patriotic education of youth», available at: portal.rada.gov.ua/rada (Accessed 18 August 2016).
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), «Draft Concept of the national target social program of patriotic education of the population in 2013-2017 years», available at: portal.rada.gov.ua/rada (Accessed 18 August 2016).
12. Sukhomlynsky V.O. (1977), *Sertse viddyayu dityam. Vybrani tvory: u 5 tomakh. T. 3* [I give my heart to the children. Selected works: in 5 volumes. Vol. 3], Kyiv, USSR.
13. ed. Vyshnevsky O. (2001), *Teoretychni osnovy pedahohiky: kurs leksiy. Pidruchnyk dlya studentiv* [The theoretical basis of pedagogy: a course of lectures. Textbook for students], Vidrozhennya, Drohobych, Ukraine.
14. Ushynsky K.D. (1983), *Pro narodnist u hromadskomu vykhovanni. Vybrani pedahohichni tvory u 2 tomakh. T. 1. Teoretychni problemy pedahohiky* [On the nation in public education. Selected pedagogical works: in 2 volumes. Vol. 1. Theoretical problems of pedagogy], Kyiv, USSR.
15. Do you consider yourself a patriot of Ukraine? *Razumkov Centre*, available at: www.org.ukr/poll.Pnp?poll_id-? (Accessed 18 August 2016).
16. Chorna K.I. (1999), «The content of patriotic education of students in terms of state building process in Ukraine», *Vykhovannya patrytyzmu u ditey ta molodi v suchasnykh sotsialno-ekonomichnykh umovakh: materialy konferentsiyi* [The education of patriotism in children and young people in today's socio-economic conditions, conference materials] *Zvitna naukovopraktychna konferentsiya* [Reporting Scientific Conference], Kyiv, Ukraine.
17. Chupriy L.V. (2009), «Patriotic education in Ukraine: state and prospects», *Ahenstvo stratehichnykh doslidzhen*, available at: sd.net.ua/2009/u/05/patriotichne_vikhvannga_v_ukran_ctun_perspektini.html (Accessed 18 August 2016).
18. World Economic Forum Global Competitiveness Report for the respective years, Geneva, Switzerland.
19. World Value Survey, available at: <http://www.worldvaluessurvey.org/wwsjsp> (Accessed 18 August 2016).

UDC 379.5:37.035.6

Garashchuk Olena, Doctor in Economics, Professor. State inspection of educational institutions of Ukraine. **Kutcenko Vira**, Doctor in Economics, Professor. State Institution «Institute for Environmental Economics and sustainable development of the National Academy of Sciences of Ukraine». **Formation of new paradigm patriotic of youth – component of national security (socio-economic aspects)**. In the article the authors reveal the essence of her patriotism, considering it a higher moral sense of love for the country, for his people, as a socio-economic phenomenon. It emphasized how important it is today among the patriotic education of the school and students. From what this education will have the results, the article says, the future of Ukraine; at that time indicated K. Ushinsky and B. Sukhomlynsky that patriotic education

problems associated with the education of young people ready to work actively to improve the socio-economic situation in the country. Noted seems relevant based on the fact that the current socio-economic development of Ukraine indicators are quite low. The article notes that a considerable part of graduates of Ukrainian educational institutions goes to study and then work in other countries, thereby adding not only intelligent, but also the economic potential of the countries to which they go. Particular attention is paid to the fact that in the present circumstances patriotic education should be aimed primarily at children, adolescents and youth. Its main elements should be: create a sense of pride in the achievements of the state; respect for the history, culture, traditions and spiritual values of their people; enthusiasm for the heroic deeds of the past and present; love for mother nature; veneration of customs, rituals; sense of national dignity and the like. The article stresses that the patriotic education in the educational process presupposes the existence of an appropriate educational content, which reflects the assimilation of the fundamentals of science, contributing to the formation of every young person in the course of educational activity the sense of pride in their country. It is noted that the success achieved where there is coordination, linkages and continuity between the basic functioning system of patriotic education, namely: family, preschool institutions, schools and universities; where the structure of the process of patriotic education includes the need to comply with clear goals and objectives, content, patterns and contradictions, principles, methods and forms of its realization, when all elements of the process of patriotic education are interconnected and interdependent.

Keywords: patriotic education, patriotism, paradigm, education, education.

УДК 379.5:37.035.6

Гаращук Олена Василівна, доктор економічних наук, професор. Державна інспекція навчальних закладів України. **Куценко Віра Іванівна**, доктор економічних наук, професор. ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». **Формування нової парадигми патріотичного виховання молоді – складової національної безпеки (соціально-економічні аспекти)**. Розкрито важливість і значення патріотичного виховання, зокрема молоді, у розбудові Української Держави, у забезпеченні її конкурентоспроможності. Зазначено, що патріотичне виховання – це складова національної безпеки. Наведено різновиди патріотизму, його основні складові, а також умови його виховання. Зазначено, що нинішній стан патріотичного виховання в Україні не відповідає реальним потребам, що негативно позначається на соціально-економічній ситуації в країні. Наведено чинники, що зумовили такий стан, та обґрунтовано підходи до формування нової парадигми патріотичного виховання.

Ключові слова: патріотичне виховання, патріотизм, парадигма, освіта, навчальні заклади.

УДК 379.5:37.035.6

Гаращук Елена Васильевна, доктор экономических наук, профессор. Государственная инспекция учебных заведений Украины. **Куценко Вера Ивановна**, доктор экономических наук, профессор. ГУ «Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины». **Формирование новой парадигмы патриотического воспитания молодежи – составляющей национальной безопасности (социально-экономические аспекты)**. Раскрыты важность и значение патриотического воспитания молодежи для развития Украинского Государства, для обеспечения его конкурентоспособности. Отмечено, что патриотическое воспитание – это составляющая часть национальной безопасности. Раскрыты разновидности патриотизма, его основные составляющие, а также условия его воспитания. Отмечено, что нынешнее состояние патриотического воспитания в Украине не соответствует реальным потребностям, что оказывает негативное влияние на социально-экономическую ситуацию в стране. Приведены факторы, которые определили данное положение дел, и обоснованы подходы относительно формирования новой парадигмы патриотического воспитания.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, патриотизм, парадигма, образование, учебные заведения.